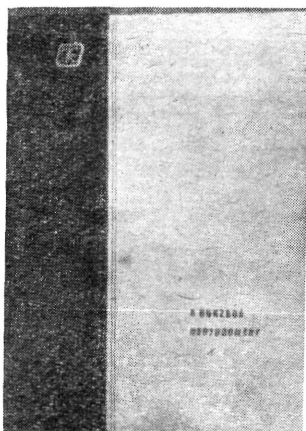

Milstejn—Szlobogyenko

A BURZSOÁ HADTUDOMÁNY

(Tisztek könyvtára 3.)

Örömmel üdvözlöttük a Zrínyi Kiadó elhatározását, hogy megjelenteti a Burzsoá hadtudomány című művet, mely komoly érdeklődésre tarthat számot néphadseregünk tisztjei között. A könyv megjelenése annál is inkább időszerűnek bizonyult, mivel a burzsoá hadtudomány „terra incognita” volt Magyarországon, s értékeléséről is ellentmondásos véleményekkel találkozhattunk. Egyesek abból a tételből kiindulva, hogy az imperializmus a kapitalizmus hanyatló szakaszát jelenti, tagadták a burzsoá hadtudomány fejlődőképességét, sőt többen a burzsoá hadtudomány létét is kétségbevonták. Ez a káros szemlélet alábecsülte a burzsoá hadtudományt.

A burzsoá hadtudomány megítélésével kapcsolatban felütötték fejüket a kozmopolita nézetek is. Ez abban nyilvánult meg, hogy túlértékelve a burzsoá — elsősorban az amerikai — haditechnika kétségtelenül meglevő eredményeit, túlbecsülték a burzsoá hadtudomány jelentőségét.

Milstejn és Szlobogyenko művének legfőbb értéke éppen abban rejlik, hogy a marxizmus—leninizmus tudományos módszerének alkalmazásával helyesen értékelték a burzsoá hadtudomány pozitív és negatív sajátosságait. Rámutattak arra a tényre, hogy a jelenlegi burzsoá hadtudomány, mivel elméleti felállításánál gyakran kénytelen az objektív valóság materialista talajjáról elindulni, többször helyes, a szocialista hadtudomány eredményeivel megegyező részgazságokat fedez fel. „A burzsoá hadtudomány képes felfedezésekre és valójában eszközöl is felfedezéseket a fegyveres harcra kapcsolatos speciális kutatások területén (új

fegyvertípusok alkotása, alkalmazásuk módszerei stb.)” (350. old.) „... A háborús győzelemre törekvő burzsoázia felhasználja a háború objektív törvényeit” (351. old.). A szerzők azonban nagyon helyesen világítanak rá a burzsoá hadtudomány osztálykorlátaira és megismertetnek a hadtudomány népellenes ismerialista célkitűzéseivel, megállapítják „a burzsoá hadtudomány osztályjellegénél és társadalompolitikai irányzatánál fogva reakciós és az imperialisták igazságtalan hódító háborúkat előkészítő érdekeinek védelmére irányul”. (187. old.) A műnek éppen azok a legjobban sikerült, legértékesebb fejezetei, amelyek a burzsoá és a szocialista hadtudomány társadalmi, gazdasági és elméleti alapjait veszik vizsgálat alá, marxista elemzéssel meggyőzően bizonyítják a szocialista hadtudomány fölényét. Ez az egész mű alapeszméje.

Ezt a helyes alap gondolatot a szerzők történelmi módszerrel vizslik végig az egész könyvön. A burzsoá hadtudomány keletkezésének gazdasági és társadalmi körülményeiből indulnak ki, s egészen a mai időkig tárgyalják a burzsoá hadtudomány történetét.

A rendelkezésükre álló terjedelem természetesen nem engedi meg, hogy a szerzők a burzsoá hadtudomány fejlődésének valamennyi fázisát kellő részletességgel elemezzék. Ezt nem is tekintették céljuknak. Csupán a második világháború utáni, a jelenlegi burzsoá hadtudománnyal foglalkoznak alaposabban.

Ebből adódik azután az, hogy a burzsoá hadtudomány előzményeiről és kialakításáról szóló fejezetek rendkívül elnagyoltak. Az ókori kelet hadtudományától a XVIII. században élt Lloyd munkásságáig terjedő szakasz tárgyalásának csupán 7 oldalt szenteltek a szerzők (13–20. old.). Így a rabszolgatartó társadalmak hadművészetével kapcsolatban csupán a kínai Szun-Ce működésével foglalkoznak, a római hadtudományról csak néhány sor említést tesznek (ezt is a hanyatló szakaszáról). Az egészet nem ágyazzák bele kellőképpen a kapitalizmus előtti társadalmak gazdasági fejlődésébe s ezért megalapozatlannak hatnak olyan megállapításaik is, mint pl. „A rabszolgatartó rend katonai teoretikusainak művei kezdetlegesek voltak, nem elemezték mélyen a hadtudomány kérdéseit” (17. old.).

Hasonló mostohán bánnak a burzsoá hadtudomány kialakulásának időszakával. A XVI–XVII. sz. hadtudomány jelentős képviselőinek, az itáliai Machiavellinek, Orániai Móricnak, Grotiusnak stb. fel sem említik a nevét. Nem beszélnek a methodista megvilágítást sajátosságairól sem, pedig ezek ismerete jobban megvilágítaná Lloydnak és Bülownak (valamint az itt nem említett Guibertnek) a jelentőségét. Lloydot véleményem szerint helytelenül nevezik az első burzsoá katonai teoretikusnak (22. old.), s az a megállapításuk is téves, hogy a burzsoá hadtudomány Angliában jött létre (22. old.). Az első burzsoá katonai teoretikusnak nézetem szerint Machiavellit kell tartanunk (1469–1525), aki számos kérdésben — a nemzeti hadseregek felállítása, a sorozásos hadkiegészítés elve — megelőzte korát, s elméletében — antik vonatkozásaitól eltekintve — több olyan vonást találunk, amelyekkel a későbbi burzsoá katonai elméleteknél találkozunk ismét.

*

A francia forradalmi és napóleoni háborúk hatalmas gazdasági és társadalmi változásokat hoztak. Új társadalmi osztály, a burzsoázia került uralomra. Hatalmas, eddig nem látott hadseregek jelennek meg a harcmezőn, amelyek irányítása s az újabb fegyverek alkalmazása gyökeres változásokat idézett elő a hadtudományban is. A nagy hadseregek irányítása bonyolult feladat volt, s emellett ezek éppen hatalmas tömegük miatt, egyre inkább függő helyzetekbe kerültek a társadalommal szemben. Szükségessé vált tehát a hadtudomány törvényszerűségeinek felfedezése. Főként a porosz Clausewitz volt az, aki hatalmas elméleti munkásságával lerakta a burzsoá hadtudomány elméleti alapjait. A könyv helyesen mutat rá Clausewitz legnagyobb érdemére, ő volt az első katonai teoretikus, aki világosan felismerte a háború és politika szoros összefüggéseit és a kettő közötti viszonyt ti. azt, hogy a háború a politikának van alárendelve. Clausewitz azonban idealista filozófiai alaplól indult ki. Nem ismerte fel a gazdasági tényezőknél a háborúra gyakorolt hatását és teljesen katonai eszközökkel kívánta a döntést kicsikarni. A háború céljának az ellenséges hadsereg megsemmisítését tartotta. Clausewitz tanításai igen jelentősen befolyásolták a későbbi burzsoá katonai teoretikusokat — főleg a poroszokat, Moltkét és Schlieffent, de hatásuk csaknem valamennyi hadseregben érezhető volt. A poroszok 1866-os és 1870—71-es győzelmei is látszólag ezek helyességét igazolták. Clausewitz tanai az imperializmus időszakában sem veszítették el jelentőségüket.

Kitűnően sikerültek a kötetnek azon fejezetei, amelyek az imperializmus kialakulásával, ennek a hadművészetre gyakorolt hatásával, valamint az első világháborúval foglalkoznak. Röviden, jellemzően írták le a legnagyobb államok hadseregének elméleteit, s rámutattak azok hibáira is. A Schlieffen tervet elemezve pl. világosan mutattak rá arra, hogy a gazdaságilag gyenge, kevés nyersanyaggal bíró Németország igyekezett elkerülni a kétfrontos háború veszélyét. Nem ártott volna azonban arra is rámutatni, hogy Moltke éppen fordított stratégiát hirdetett. Szerinte keleten támadó, nyugaton védekező hadműveleteket kell a német hadseregnek folytatni. Schlieffen ezzel szemben nyugaton támadó, keleten védekező stratégiát javasolt. Ennek a változásnak az oka az erőviszonyok eltolódása, valamint az a tény volt, hogy Franciaország könnyebben mozgósíthatott, mint Oroszország, s ezért a németeknek a francia hadsereget kellett először megsemmisíteniök ahhoz, hogy Oroszországot is legyőzhessék. Találónan írják le a szerzők az amerikai Mahan tengernagy „tengeri erő” elméletét is. Megállapítják: „Mahan elmélete azért örvendett a gyarmatosító országokban olyan páratlan népszerűségnek, mivel valamennyi „imperialista ország... burzsoáziájának törekvését is kifejezte”. (95. old.)

Az első világháború a korábbi elméletek csődjét hozta. Sem Schlieffen „villámcsapás-szerű” háborúja, sem Mahannak a tengeri erőre alapozott elmélete nem állta ki a gyakorlat próbáját. A haditechnika új fejlődése (a repülőgép és a harcokcsi megjelenése), a megváltozott világhelyzet (a Szovjetunió megszületése, Németország veresége) új utakra terelte a hadtudományt. A korszak burzsoá hadtudományára többé-kevésbé a technika mindenhatósága vetett fényt, s ezzel egyidejűleg az emberanyag

megbízhatatlansága jellemezte. Ezért mindenütt kis gépesített *megbízható* hadsereggel rövid idő alatt szeretnék volna kicsikarni a döntést. Nem bíztak a háterszág ellenálló erejében.

E korszak burzsoá katonai elméletei közül elsősorban azok jelentősek számunkra, amelyek az új haditechnika alkalmazását veszik vizsgálat alá: azaz Douhet és Mitchell légielő elmélete és Guderian, Fuller, Eimansberger páncélos elmélete. Ezek azt mutatták, hogy a burzsoá hadtudomány — bizonyos korlátok között — még képes fejlődni. Douhet és Mitchell a légihaderő jelentőségét emelték ki, s döntő stratégiai szerepet szántak neki olyan időben, amikor ez a repülőgépek akkori fejlettségi fokán kivihetetlennek látszott. Ezért helyesen állapítja meg E. Warner amerikai teoretikus: Douhet munkáit ma hasznosabban lehet olvasni, mint akkor, amikor kiadták őket. A szerzők természetesen rámutatnak a két világháború közötti burzsoá elméletek fogyatékosságaira is: csaknem valamennyi, e korban keletkezett elmélet közös vonása, hogy lebecsülik a gyalogság jelentőségeit, s mindent a gépesítéssel kívánnak megoldani.

A második világháború hadművészetével kapcsolatban a szerzők külön foglalkoznak a fontosabb burzsoá államok (Németország, Franciaország, Nagybritania és az Egyesült Államok) hivatalos katonai elméletével is és a háborúban elért eredményeiken keresztül értékelték is a különböző burzsoá országok hadtudományát.

A szerzők arra a megállapításra jutnak, hogy a burzsoá országok közül Németországnak volt a legfejlettebb hadtudománya. A német vezetés tudatosan törekedett arra, hogy az új technika adta lehetőségeket fokozott mértékben kiaknázza, s villámgyors, a meglepetésre alapozott hadműveletei segítségével egymás után több állam hadseregét semmisítette meg. Ezen a ponton azonban véleményem szerint nem hangsúlyozzák ki eléggé a szerzők azt a tényt, hogy a német vezérkar is eléggé konzervatív elvek alapján dolgozta ki haditervét, s ezek a körülmények kényszerítő hatása folytán fordult az új modern elvek alkalmazása felé (pl. a nyugati hadjárat eredeti haditerve csaknem teljesen az első világháborús Schlieffen terv alapján készült el, s csak később változtatták meg). Részletesen és szemléltetően elemzik a szerzők a német stratégia kalandor jellegét, s a szovjet hadsereggel és hadtudománnyal összehasonlítva rámutatnak arra, milyen fölényben volt a szovjet hadtudomány a német felett

A második világháborús német stratégiát a villámháború eszméje hatotta át. „Az úgynevezett villámháború jellemző vonásának a meglepő támadást, a gyorsaságot és a lendületes csapást tekintették, egyetlen „villámszerű” csapással akarták szétzúzni az ellenséget.” (153. old.) „A villámháború sikerét... az erőkben és eszközökben létrehozott óriási fölényre, valamint a légielő és a harcokocsik közepes alkalmazására alapozták.” (155. old.)

A szerzők helyesen mutatnak rá ugyanekkor a német hadvezetés gyenge oldalára, a sablonosságra is. Azok a módszerek, amelyek korábbi, katonailag és gazdaságilag egyaránt gyengébb ellenfelekkel szemben eredményesnek bizonyultak, teljesen csődöt mondtak akkor, amikor a

Szovjet Hadsereggel kerültek szembe. A szovjet hadtudomány, felismerve a német stratégia gyengéit, sorozatos csapásokat mért a fasiszta hadseregre.

Ezt a kérdést a szerzők elméletileg helyesen fejtették ki. Hiányolom azonban a gyakorlati példák felhozását. Ezekkel a szerzők életszerűbbé, meggyőzőbbé tehetnék volna tételeik igazolását. Általában lényegesen több második világháborús példát hozhattak volna fel. A német hadtervek sablonszerűségét pl. leginkább az 1943 nyarán vívott kurszki csata mutatta. A szovjet hadvezetés a németek korábbi terveiből azt a helyes következtetést vonta le, hogy a németek nagyarányú támadást indítanak a kurszki kiszögellés oldalai és háta ellen, s meg tudta tenni a megfelelő ellenintézkedéseket. A német támadás — mint tudjuk — teljes kudarccal végződött.

A mű foglalkozik a különböző nyugati országok hadtudományának a második világháborúban elért fejlődésével is. Közöttük elsősorban az Egyesült Államok hadművészetét elemzi kimerítőbben. Bemutatja milyen alapokra épült a második világháború után a legfejlettebb kapitalista ország hadtudománya. A szerzőknek a rendelkezésükre álló korlátozott terjedelem ellenére sikerült hű és elég átfogó képet nyújtaniuk az amerikai hadtudomány fejlődéséről. A második világháború kitörésekor az amerikai hadsereg és hadtudomány fejletlen volt. Elvei az első világháborús tapasztalatokból indultak ki. A légierő és harckocsik alkalmazása is korlátozott volt, bár Mitchell tábornok személyében a légierők kiváló elméleti szakemberrel is rendelkeztek. Mitchell és követője, Seversky tevékenységével részletesebben is kellett volna foglalkozni, hiszen Mitchell Douhet-val egyidőben hasonló következtetésre jutott a légierő alkalmazását és jövőbeni szerepét illetőleg. Mitchell elvei a második világháború után csaknem hivatalos doktrinává váltak.

A szerzők helyesen az amerikai hadtudomány fejlődésének pozitívumait, a meglepetésre való törekvést, a mozgékonyág elvének korszerű alkalmazásában és az új technika fejlesztésében látják. Rámutatnak azonban arra is, hogy „megerősödtek a különböző szélsőséges irányzatok, különösen a légierőnek az elkövetkező háborúban való szerepét és jelentőségét illetőleg. (181. old.) Az atombomba „fetiszizálása” is károsan befolyásolta az amerikai hadtudományt. Már a második világháború befejező időszakában voltak olyan katonai körök, amelyek teljesen a légierők és az atomfegyverek segítségével kívánták a következő háborút megvívni, s teljesen elhanyagolták a szárazföldi erők fejlesztését. Ez a tendencia fokozatosan érvényesül a jelenlegi amerikai hadtudományban.

*

A könyv legnagyobb terjedelmű része a korszerű burzsoá hadtudománnyal foglalkozik.

A bevezető a korszerű burzsoá tartamát és törvényének jellegét veszi elemzés alá. Ezt a fejezetet véleményem szerint az egész mű bevezető fejezeteként, a kötet első fejezetének kellett volna megtenni. A fejezetben

tárgyalt gondolatok (a burzsoá hadtudomány törvényeinek jellege, ezek osztálykorlátai stb.) nemcsak a *jelenlegi* burzsoá hadtudományra érvényesek, hanem a korábbi burzsoá katonai elméletekre is jellemzők.

A szerzők mindenekelőtt a burzsoá hadtudomány fogalmát tisztázzák. Szerintük „a burzsoá hadtudomány az uralkodó osztály, a burzsoázia háborúinak előkészítésére és vezetésére, a fegyveres harc törvényeire vonatkozó ismeretek logikai általánosításának rendszere”. (190. old.)

A korábbi burzsoá nézetekhez képest a hadtudomány fogalma és tárgya fejlődést mutat, most már nem szűkíti le pusztán a hadművészetre, hanem „figyelembe veszi a politikai, gazdasági és társadalmi tényezőket, valamint a fegyveres erők erkölcsi állapotát is” — írja D. O. Smith „Az USA katonai doktrínája” című munkájában. (192. old.)

A hadművészetet a burzsoá hadtudomány két főrésze: stratégiára és taktikára osztja. Az önálló hadműveleti művészet fogalma nem szerepel a burzsoá hadtudományban, s ezt részben a stratégiához, részben a taktikához sorolják.

Több helyen használják viszont — különösen az angolok a „nagy stratégia” fogalmát, mely az 1935-ös angol harcászati szabályzat szerint „az állam egész erejének leghatékonyabb felhasználásának művészet az állam valamennyi céljának elérése érdekében.” (194. old.) Ez a fogalom tehát nemcsak katonai, hanem gazdasági, társadalmi és morális tényezőket is tartalmaz.

A szerzők foglalkoznak a burzsoá hadtudománynak, a politikai, gazdasági és erkölcsi tényezők szerepéről szóló véleményével is. Itt nézetem szerint nem hangsúlyozzák ki eléggé a politika és a háború vezetésének szoros összefüggését, amely ma a legtöbb burzsoá katonai elméletben fontos szerepet tölt be. Ezért nem tértek ki olyan speciális jelenségekre sem, hogy a második világháború során és annak befejezése után politikusok, azaz nem katonák voltak a hadsereg legfőbb vezetői. Itt elsősorban Churchill-nek, Roosevelt-nek, Hitlernek a második világháborúban betöltött szerepe érdemeltnél volna említést.

A korszerű háború jellegének és a háborús céloknak fontos kérdése kellően kidomborodik a kötetben. A korszerű atomfegyverekkel vívott háború jellege és sajátosságai teljesen megváltoztatták a modern háború képét. Természetes, hogy a jövő háborúját tekintve a hadtudomány csak feltevésekre, találgatásokra szorítkozhat — ez különösen érvényes a jelenlegi viszonyok között, amikor a haditechnika soha nem látott arányú fejlődése, az atomfegyverek felfedezése teljesen új utakra viszik a hadtudományt is. Ezért azok a megnyilatkozások és vélemények, amelyek a burzsoá sajtóban napvilágot látnak, sőt az egyes államok hivatalos katonai doktrínái sem tekinthetők véglegesnek és éppen ezért még a leglényegesebb kérdésekben is gyökeresen különböznek egymástól. A különbségeknek gazdasági, földrajzi, politikai vagy egyszerűen egyéni okai lehetnek. Nyilvánvaló, hogy Nyugat-Németország vagy Franciaország katonai vezetőinek egészen más stratégiai elképzeléseik vannak az elkövetkező háborút illetően, mint az USA katonai és politikai vezetőinek. Ezek az ellentétek gyengítik a kapitalista tábor egységét. Ellentétek vannak az

egyres fegyvernemek képviselői között is, valamint a háború időtartamának és lefolyásának kérdésében. Néhány kérdésben azonban csaknem valamennyi katonai teoretikus megegyezik: a jövő háborúja világméretű, totális atomháború lesz. (247. old.)

A burzsoá hadtudomány nagy figyelmet szentel a háború céljai vizsgálatának is. A burzsoázia katonai teoretikusainak általában az a véleményük, hogy ez a szocialista és kapitalista országok közötti világnézeti összecsapás lesz.

Egyes túlzó elméletek az is vallják, hogy már jelenleg is háborúban vagyunk; ez az ún. „hidegháború”, amely bármelyik pillanatban korlátozott, vagy lokális háborúvá, sőt „melegháborúvá” is átváltozhat.

Mindhárom típust támadó jellegűnek tartják, céljuk is azonos — bár a módszerek mások —, „a kommunista földi hadseregek megsemmisítése” és a „fennálló rendszer megdöntése”.

Alaposan és helyesen elemzik a burzsoá hadtudomány, a globális és totális háborúról, a háborúk koalíciós jellegéről és a kisebb „korlátozott” háborúkról vallott nézeteit. Ismertetésében csupán az atomháborúval kapcsolatos véleményekre és ezek értékelésére kívánok kitérni.

A mai burzsoá hadtudomány a lehető legnagyobb teret szenteli az atomháború kérdéseinek, így nekünk is részletesebben kell foglalkozni ezzel a problémával.

A burzsoá katonai teoretikusok a háború jellegének meghatározásánál az alkalmazott fegyverek minőségéből és mennyiségéből indulnak ki. Ma kétségtelenül az atom- és hidrogénfegyverek a legerősebb, legpusztítóbb hatású fegyverek.

Eisenhower elnök — 1952-ben — egyik beszédében pl. megállapította, hogy „az atomfegyver jelenleg huszonötször erősebb annál a fegyvernél, amelyet az atomkorszak hajnalán hoztak létre, a hidrogénfegyver pedig többmillió tonna trotillal egyenértékű”. (272. old.)

A második világháború befejezése után az atommonopoliummal rendelkező Egyesült Államok mohón igyekezett kihasználni az atomfegyverben rejlő lehetőségeket. Diplomáciájuk — a már fentebb említett erőpolitika — materiális alapjává az atomfegyver vált. Ugyanakkor pedig kutatók és mérnökeik lázas gyorsasággal dolgoztak azon, hogy az atomfegyver tökéletesedjék és minden fegyvernem — még a gyalogság is — rendelkezzen ilyen fegyverekkel. A főfegyvernemnek azonban a stratégiai légiert tekintették, mivel ez az atomfegyvereket az ellenséges ország bármely pontjára eljuttathatja.

Amikor azonban kiderült, hogy a Szovjetunió is rendelkezik atomfegyverekkel, a helyzet gyökeresen megváltozott. A fegyver használata egyre veszélyesebbé vált, sőt felelős államférfiak és katonai vezetők kénytelenek voltak kijelenteni, hogy e fegyverek alkalmazása kölcsönös öngyilkossághoz vezetne. Ezért egyre gyakrabban válik kérdéssé a burzsoá katonai vezetők és szakértők előtt, hogy egyáltalán alkalmazásra kerülhet-e az elkövetkező háborúban az atomfegyver.

Jóllehet olyan nézetekkel is találkozhatunk, amelyek azt hirdetik, hogy a jövő háborújában az atomfegyvert nem fogják alkalmazni, esetleg csak korlátozott mértékben, pusztán katonai objektumok ellen vetik be; a burzsoá katonai szakértők, bár kénytelenek voltak állandóan rámutatni a veszélyre, melyet az atomfegyver alkalmazása jelentene, csaknem egyöntetűen azt állapítják meg, hogy az atomfegyver igen is a jövő háborújának fő fegyverévé válik. Ezért óriási ütemben folyik az atomfegyverek gyártása. Ha az Egyesült Államok néhány év előtti katonai költségvetésének adatait tanulmányozzuk, magunk is erre a megállapításra juthatunk.

1957-ben pl. az atomfegyverre 1945 millió dollárt, a tudományos kutatómunkára — mely szintén elsősorban az atomfegyverek tökéletesítésével foglalkozik — 1430 millió dollárt, az irányítható lövedékekre — szintén általában atomfegyver — pedig 1276 millió dollárt fordítottak. Összesen tehát 4651 millió dollárt. Ezzel szemben a páncélosokra 191 millió dollárt, a „hagyományos fegyverekre és lőszerre” 878 millió dollárt, a tüzéségre pedig 48 millió dollárt, összesen tehát 1117 millió dollárt fordítottak. (302—303. old.)

Ez a tény azt bizonyítja, hogy a kapitalista országok elsősorban atomháborúra készülnek, bár a rugalmasabb, képzetesebb katonai gondolkodók, elsősorban az angolok — Fuller, Montgomery Liddell, Hart stb. — azt javasolják, hogy a Nyugatnak mindenfajta háborúra — hidegháború, korlátozott helyi háború, hagyományos fegyverekkel vívott háború és atomháború — is egyaránt fel kell készülnie, hogy „semmilyen formában se érhesse őket meglepetés”, azaz más szavakkal: fegyvertárukba mindenféle fegyvert fel kell sorakoztatniuk, hogy a szocialista tábor országait minél eredményesebben támadhassák meg.

A burzsoá katonai teoretikusok azt állítják, hogy atomfegyverek alkalmazása döntő hatással lesz a hadművészet fejlődésére, amelyet gyökeresen át fog alakítani. E fegyverek hatalmas pusztító hatása a burzsoá szakértők véleménye szerint teljesen el fogja tüntetni az állóháború minden vonását és teljesen a gyorsaság, a mozgékonyaság, a váratlanság tényezője válik uralkodóvá, mivel ez egyrészt megmenti a csapatokat a súlyos veszteségektől, másrészt lehetőségeket nyújt az ellenség meglepésére.

A jövő háborúja — írják — villámgyors manőverekből, pillanatok alatt végrehajtott átcsoportosításokból fog állni. E célból nagy jelentőségük lesz a légi úton szállított és ejtőernyős csapatoknak, amelyek mind zavarkeltésre, mind fontos ellenséges csomópontok elpusztítására, mind váratlan ellenséges támadások elhárítására alkalmasak. A hangnál gyorsabb repülőgépek korszakában az is lehetséges, hogy ha az ellenség például Dél-Franciaországban sikereket ér el, órák alatt Norvégiából tudnak csapatokat átdobni a támadás visszaverésére.

Ismertetésében azért kívántam ilyen, viszonylag nagy terjedelemben foglalkozni az atomháború kérdésével, mivel ez a mai burzsoá hadtudomány leglényegesebb, legdöntőbb kérdése. Ma a holdrakéták és szputnyikok korában teljesen eltűnt az Egyesült Államoknak, a nukleáris fegyverek terén korábban kivívott előnye, s ez a tény feltétlenül kihat az

amerikai stratégiai elképzelésekre is. A szerzők nézetem szerint nem foglalkoztak kellő részletességgel az atomháborús elméletekkel. Nem mutatnak rá kellő nyomatékkal arra, hogy a burzsoá katonai teoretikusok jelentős része ma is az atomfegyverek alkalmazását tekinti a „kelet és nyugat” között fennálló konfliktus egyedüli megoldásának. A köztük és az amerikai katonák és politikusok józanabb, tisztábban látó elemei közötti ellentét, mely sok tekintetben megmagyarázza az Egyesült Államok külpolitikájában meglévő ingadozásokat és jelenleg elősegítette a békés tárgyalások megindulását, szintén nem kapott kellő nyomatékot.

A mű befejező részében a szerzők a burzsoá hadtudománynak, a korszerű stratégia és taktika legfontosabb kérdéseiről vallott nézeteit veszik elemzés alá. Közöttük elsősorban az atomháborúval szorosan összefüggő „légiháború” elmélete, valamint az amerikai stratégiai nézeteket leginkább kifejező „perifériális” és „háromfázisú” háború elmélete érdemel említést.

*

A burzsoá hadtudomány c. munka megjelentetése komoly nyeresége katonai irodalmunknak. A mű igen fontos, Magyarországon eddig elhanyagolt kérdésekkel foglalkozik. Ezeket maxista módon általában helyesen oldja meg. Legnagyobb érdeme a korszerű burzsoá hadtudomány részletes, alapos feldolgozása. Több hiányosságot tapasztalhatunk viszont a bevezető fejezeteknél, ahol a szerzők nem eléggé mélyrehatóan elemezték a burzsoá hadtudomány kialakulását. Ezekben a fejezetekben több ténybeli tévedésre is akadhatunk, ezek közül a legsúlyosabb Machiavelli szerepének teljes elhanyagolása és az az állításuk, hogy a burzsoá hadtudomány Angliában született meg a XVIII. században.

Végezetül néhány szó a fordításról és a kiadó munkájáról.

A kötet fordítása általában jól sikerült. Csaknem minden esetben pontosan, az eredeti orosz szöveghez hűen adja vissza a szerzők gondolatait. Néhány értelemzavaró fordítási hibára azonban szeretném felhívni a figyelmet. A 19. oldalon Nagy Péter reform kísérleteivel kapcsolatban toborzásról beszél a könyv, holott itt újoncozásról (рекрутский набор) van szó. A fordító több helyen oszlopos és vonalas harcrendről ír, oszlop- vagy vonalharc helyett. Pontatlan a 29. oldalon a Gribeauval-féle lövegtalp leírásának fordítása is. Ugyancsak több hiba mutatkozik az idézetek fordításánál is. Többször, így különösen Engels idézeteit oroszból idézik, mikor ezek magyar fordítása is megvan.

Komoly fogyatékoságokat találhatunk az idegen nevek oroszból való átírásával kapcsolatban. Így pl. Fequières és nem Fequiere, Jacquot és nem Jaco, Puysegur és nem Puy Segur, Sexton és nem Sakton, Wanty és nem Vanty, Makedoniai Sándor, vagy Nagy Sándor és nem Makedoniai Alexandros stb. Az is helytelen véleményem szerint, hogy a különféle angol, francia és egyéb műveket legnagyobb részt orosz fordításból idézi az eredeti helyett. Nagyobb gondossággal ezeket a valóban csekély pontatlanságokat könnyűszerrel el lehetett volna kerülni.

Rázsó Gyula